

Věc C-882/19**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

3. prosince 2019

Předkládající soud:

Audiencia Provincial de Barcelona (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

24. října 2019 (vyjasněno a doplněno 12. listopadu 2019)

Žalobkyně/Navrhovatelka:

Sumal, S. L.

Žalovaná/Odpůrkyně:

Mercedes Benz Trucks España, S. L.

Předmět původního řízení

Předmětem řízení o předběžné otázce je vyjasnění, zda tuzemské dceřiné společnosti nesou odpovědnost za protisoutěžní jednání, kterého se dopustily jejich mateřské společnosti, a pokud ano, za jakých podmínek. Konkrétně se spor týká pasivní legitimace dceřiné společnosti jedné ze společností považované za účastníka kartelové dohody, když dceřiná společnost nebyla účastníkem předcházejícího správního řízení vedeného Komisí.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Velký počet řízení zahájených na základě občanskoprávních žalob na náhradu škody po konstatování protiprávního jednání v oblasti hospodářské soutěže, zejména v případě nadnárodního protiprávního jednání, a těžkosti spojené s předvoláváním účastníků řízení, kterým bylo protiprávní jednání přičteno ve správním řízení, které plynou ze skutečnosti, že mají sídlo v jiné zemi, než kde se řízení koná, vedly k tomu, že žaloby na náhradu škody nejsou namířeny přímo

proti mateřským společnostem, kterým byla uložena sankce ve správním řízení, ale proti jejich tuzemským dceřiným společnostem.

Obecně jde o dceřiné společnosti ve výlučném vlastnictví mateřských společností, které se dopustily protiprávního jednání a které využívají dceřiné společnosti k uvádění na trh výrobků, kterých se týkalo protiprávní jednání; to je důvod, proč může vzniknout určitý dojem, že z protiprávního jednání měly prospěch také tyto dceřiné společnosti.

Je běžné, že se dceřiné společnosti brání námitkou nedostatku pasivní legitimace, což je otázka, kterou jednotlivé vnitrostátní orgány prvního stupně řeší protichůdně:

a) Některé soudy mají za to, že nelze konstatovat nedostatek pasivní legitimace, protože doktrína hospodářské jednoty či jednoty podniku vyplývající z judikatury Soudního dvora v podobných případech je v takové věci použitelná, i kdyby se tím rozšířila odpovědnost dceřiné společnosti na mateřskou společnost.

b) Jiné soudy mají naopak za to, že tato doktrína, která má ve vnitrostátním právu odpovídající ustanovení v čl. 71 odst. 2 písm. b) Ley de Defensa de la Competencia (zákon o ochraně hospodářské soutěže), musí být chápána restriktivně a nemůže být uplatňována v opačném směru (rozšířením odpovědnosti mateřské společnosti na dceřiné společnosti), protože není splněný předpoklad, který tuto doktrínu odůvodňuje, tedy existence kontroly či možnost uplatňovat rozhodující vliv na rozhodnutí dceřiné společnosti.

Pro každé z uvedených stanovisek totiž existují přesvědčivé důvody, které by měl v každém případě přezkoumat Soudní dvůr Evropské unie v řízení o předběžné otázce. Soudní dvůr totiž dosud nerozhodl o kasačním opravném prostředku podaném dne 28. února 2019 společností Biogaran proti rozsudku Tribunálu (devátého senátu) ze dne 12. prosince 2018 ve věci T-677/14, Biogaran v. Komise, v níž šlo o porušení zásady proporcionality a nedodržení cílů článku 101 SFEU rozšířením odpovědnosti přičtené mateřské společnosti za účast na kartelové dohodě na dceřinou společnost.

Krom toho měl Soudní dvůr za to, že tato otázka se netýká výhradně vnitrostátního práva každého státu, ale celého unijního práva.

Na druhé straně se relevance této otázky neomezuje na tuto konkrétní věc; rozhodnutí Soudního dvora bude velmi důležité pro výsledek mnoha dalších řízení. Tato úvaha podporuje rozšíření předmětu otázek nejen na hmotněprávní aspekty, ale také na procesní otázky, které mohou ovlivnit možnost žalovat mateřskou společnost, která se dopustila protiprávního jednání, skrze dceřiné společnosti.

Předběžné otázky

- A) Odůvodňuje doktrína hospodářské jednoty, která plyne z judikatury Soudního dvora Evropské unie, rozšíření odpovědnosti mateřské společnosti na dceřinou společnost, nebo se tato doktrína vztahuje pouze na rozšíření odpovědnosti dceřiných společností na mateřskou společnost?
- B) Má se rozšíření pojmu hospodářské jednoty uskutečnit v rámci vztahů uvnitř skupiny výlučně na základě faktorů kontroly, nebo lze vycházet i z jiných kritérií, mimo jiné ze skutečnosti, že dceřiná společnost mohla mít z protiprávního jednání prospěch?
- C) V případě připuštění možnosti rozšířit odpovědnost mateřské společnosti na dceřinou společnost, za jakých podmínek je rozšíření možné?
- D) V případě kladné odpovědi na předchozí otázky a přijetí rozšíření odpovědnosti za jednání mateřských společností na dceřiné společnosti, je v souladu s uvedenou doktrínou Společenství vnitrostátní právní úprava, jako je čl. [71 odst. 2] Ley de Defensa de la Competencia, který stanoví možnost rozšířit odpovědnost dceřiné společnosti na mateřskou společnost pouze za předpokladu, že mateřská společnost vykonává kontrolu nad dceřinou společností?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Článek 267 SFEU

Rozsudek Tribunálu ze dne 12. prosince 2018, Biogaran v. Komise, T-677/14, zejména body 218 a 223.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2019, Skanska Industrial Solutions a další, C-724/17, ECLI:EU:C:2019:204.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. dubna 2017, Akzo Nobel a další v. Komise, C-516/15 P, ECLI:EU:C:2017:314.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Sb. rozh. s. I-11987, bod 40.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. září 2009, C-97/80, Komise v. Francie.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Článek 71 odst. 2 písm. b) Ley de Defensa de la Competencia (zákon o ochraně hospodářské soutěže).

Článek 214 odst. 1 LEC (občanský soudní řád).

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Společnost Sumal, S. L. podala žalobu proti společnosti Mercedes Benz Trucks España, S. L. (dále jen „MB Trucks“), kterou se domáhala zaplacení částky 22 204,35 eur jako náhrady škody, která jí vznikla v důsledku porušení pravidel hospodářské soutěže ze strany MB Trucks spočívajícího v porušení článku 101 SFEU tím, že od roku 1977 do roku 2011 stanovovala v Evropském hospodářském prostoru ceny mezi hlavními výrobci nákladních vozidel (takzvaný kamionový kartel), mezi které patří společnost Daimler, mateřská společnost žalované.
- 2 Žalovaná se žalobě bránila s tím, že mimo jiné namítala nedostatek pasivní legitimace, protože má za to, že za vytýkané protiprávní jednání je odpovědná výlučně mateřská společnost Daimler AG, tedy právnická osoba odlišná od právní subjektivity žalované.
- 3 Napadeným usnesením byla žaloba zamítnuta pro nedostatek pasivní legitimace žalované, jelikož za odpovědnou byla považována výlučně mateřská společnost, jako jediná entita uvedená v předchozím správním řízení vedeném proti kartelu orgánem Evropské unie pro ochranu hospodářské soutěže.
- 4 Navrhovatelka podala opravný prostředek, ve kterém uvedla, že napadené usnesení je stíženo nesprávným právním posouzením nedostatku pasivní legitimace žalované dceřiné společnosti, trvala na legitimaci a požadovala přezkum věcné stránky a vydání rozsudku v souladu s návrhovými žádáními.
- 5 Odpůrkyně se opravnému prostředku brání a uvádí, že první důvod opravného prostředku týkající se legitimace je nepřipustný.
- 6 Bylo rozhodnuto přerušit řízení a účastníci řízení se měli do pěti dnů vyjádřit k možnosti a vhodnosti podání žádosti Soudnímu dvoru Evropské unie o rozhodnutí o předběžných otázkách týkajících se pasivní legitimace dceřiné společnosti podniku, který se účastnil kartelu, pokud dceřiná společnost nebyla účastníkem předchozího správního řízení vedeného Komisí.
- 7 Odpůrkyně, společnost MB Trucks, byla proti podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a tvrdila, že navrhované otázky nebyly předmětem řízení, není třeba se tázat na možné rozšíření odpovědnosti na dceřinou společnost, protože odpověď je jasná (záporná), a že řízení ve věci samé se navrhovaných otázek netýkalo.
- 8 Navrhovatelka se naopak vyjádřila ve prospěch podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 9 Navrhovatelka potvrdila, že v letech 1997 až 1999 zakoupila prostřednictvím leasingové smlouvy zprostředkované společností Ster Motor, S. L., koncesionářem, dvě nákladní vozidla od skupiny Daimler (Mercedes Benz), odpůrkyně, a uvedla, že rozhodnutí Komise ze dne 19. července 2016 konstatovalo porušení článku 101 SFEU z důvodu stanovení nezákonných cen v Evropském hospodářském prostoru v letech 1977 až 2011 mezi hlavními výrobci nákladních vozidel, mezi které patří společnost Daimler, mateřská společnost odpůrkyně. Dospěla proto k závěru, že uvedeným protiprávním jednáním jí vznikly nadbytečné náklady vypočtené ve výši 20 % kupní ceny.
- 10 Odpůrkyně tvrdila, že žalobkyně neměla se společností MB Trucks (či Daimler) žádný smluvní vztah, neboť dotčená nákladní vozidla byla zakoupena od koncesionáře, tedy entity nezávislé na společnosti MB Trucks (a Daimler), a jejich konečná cena nebyla určena společností MB Trucks, a už vůbec ne společností Daimler, ale byla výsledkem vyjednávání s koncesionářem, společností Stern Motor S. L., prodejcem nákladních vozidel.
- 11 Odpůrkyně rovněž tvrdila nedostatek pasivní legitimace, jelikož MB Trucks nebyla adresátem rozhodnutí Komise, ani v něm nebyla zmíněna. Podle ní je společnost Daimler AG jedinou společností ze skupiny Daimler odpovědnou za sankcionované jednání, které spočívalo ve výměně informací mezi hlavními sídly výrobců (a od roku 2002 mezi některými německými dceřinými společnostmi). Konkrétně bod 11 odůvodnění uvedeného rozhodnutí uvádí, že „ze skupiny Daimler je za protiprávní jednání odpovědná společnost Daimler AG (dále jen „Daimler“) se sídlem ve Stuttgartu, Německo“. Z toho společnost MB Trucks vyvozuje, že není odpovědná za sankcionované jednání a nemá pasivní legitimaci, aby mohla být cílem žaloby ze strany navrhovatelky, která směřuje k vymáhání náhrady škody údajně způsobené uvedeným jednáním.
- 12 Nakonec dodává, že nárok z mimosmluvní odpovědnosti uplatněný v žalobě je promlčený a že Komise obvinila adresáty rozhodnutí z účasti na nezákonné výměně informací. Tvrdila, že žalobkyně měla prokázat existenci a rozsah údajné škody, jakož i příčinnou souvislost mezi porušením a uvedenou škodou, a to v souladu s požadavky vyplývajícími z režimu, který upravuje náhradu škody. Na závěr uvedla, že výměna informací neměla vliv na *netto* ceny, které zákazníci platili za nákladní vozidla prodávaná koncesionáři společnosti MB ESPAÑA.

Stručné uvedení důvodů žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 13 Předkládající soud vychází z toho, že v případě rozšíření odpovědnosti mateřské společnosti na dceřiné společnosti, pokud by zásadu jednoty podniku bylo možné vykládat jak shora dolů (z mateřské společnosti na dceřiné společnosti), tak naopak, by bylo možné podat žalobu „*follow-on*“ vůči dceřiné společnosti, která nebyla považována za dotčenou v předcházejícím správním řízení, za předpokladu, že dceřinou společnost a mateřskou společnost lze považovat za

jeden a ten samý podnik pro účely reakce na jednání omezující hospodářskou soutěž. Uvádí, že tato možnost jasně plyne z doktríny, kterou stanoví rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2019 ve věci C-724/17 (ECLI:EU:C:2019:204), kdy šlo o případ velmi odlišný od skupiny podniků, avšak navzdory tomu má předkládající soud za to, že to nebrání uplatnění téže doktríny v projednávané věci.

- 14 Soudní dvůr ve více rozhodnutích potvrdil, že autoři Smluv se rozhodli pro použití pojmu „podnik“, aby tak označili subjekt, který se dopustil porušení článku 101 SFEU (rozsudek Soudního dvora ze dne 27. dubna 2017, Akzo Nobel, C-516/15 P, a výše citovaný rozsudek ze dne 14. března 2019). Předkládající soud má za to, že Soudní dvůr tím měl na mysli, že pod tento pojem spadá každá entita vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na svoji právní povahu a způsob financování. Rovněž bylo uvedeno, že v tomto vnímání dopadá odpovědnost více na hospodářská aktiva (podnik chápaný v ekonomickém smyslu), než na určitou právnickou osobu.
- 15 V tomtéž smyslu Soudní dvůr rovněž upřesnil, že pojem „podnik“ musí být v tomto kontextu chápán jako pojem označující hospodářskou jednotku, i když z právního hlediska je tato hospodářská jednotka složena z více fyzických nebo právnických osob (rozsudek ze dne 14. prosince 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Sb. rozh. s. I-11987, bod 40).
- 16 Pokud však soud uplatnil tuto doktrínu v případě skupin společností, vždy tak učinil za účelem rozšíření odpovědnosti za skutečnosti připsané dceřině společnosti na mateřskou společnost, jako ve dvou rozsudcích týkajících se skupiny Akzo (rozsudky Soudního dvora ze dne 27. dubna 2017 a ze dne 10. září 2009, věc C-97/80). Základ odůvodňující toto uplatnění se nachází v kontrolní pravomoci, kterou má mateřská společnost, pokud jde o rozhodující vliv na jednání dceřině společnosti, přičemž jde o kontrolní pravomoc, u níž je málo pravděpodobné, že by existovala v opačném směru, tedy že by dceřiná společnost měla kontrolu nad mateřskou společností. Pokud by toto byl jediný základ, který může odůvodnit uplatnění doktríny hospodářské jednotky, má předkládající soud za to, že je sporné, zda je rozšíření odpovědnosti přiměřené v projednávané věci, v níž neexistuje žádný důkaz, že španělská dceřiná společnost má kontrolu nad německou mateřskou společností.
- 17 Rozsudek Tribunálu (devátého senátu) ze dne 12. prosince 2018 (věc T-677/14, Biogaran) odůvodňuje toto rozšíření odpovědnosti v obou směrech a v bodě 218 uvádí:

„Je-li totiž možné přičíst mateřské společnosti odpovědnost za protiprávní jednání, jehož se dopustila její dceřiná společnost, a v důsledku toho shledat obě společnosti společně a nerozdílně odpovědnými za protiprávní jednání, kterého se dopustil podnik tvořený těmito dvěma společnostmi, aniž by to bylo v rozporu se zásadou osobní odpovědnosti, platí totéž *a fortiori* pro případ, kdy protiprávní

jednání, jehož se dopustila hospodářská jednotka tvořená mateřskou společností a její dceřinou společností, vyplývá ze společného jednání obou těchto společností.“

Zejména, když v bodě 223 za účelem odůvodnění rozšíření uvádí následující:

„ ... je třeba připomenout, že rozhodující vliv mateřské společnosti na její 100% vlastněnou dceřinou společnost umožňuje předpokládat, že úkony dceřiné společnosti jsou uskutečňovány jménem a na účet mateřské společnosti, a tedy podniku tvořeného uvedenými společnostmi.“

- 18 Situace, kterou toto rozhodnutí zohledňuje jako referenci pro účely uvedených tvrzení, se však přesně neshoduje s projednávanou věcí.
- 19 Soud má pochybnosti, zda lze mít za to, že pro účely rozšíření občanskoprávní odpovědnosti mateřské společnosti na dceřinou společnost existuje údajná „účast na protiprávním jednání“ na základě skutečnosti, že dceřiné společnosti byly použity mateřskou společností jako jednoduchý nástroj pro uvádění na trh výrobků, kterých se protiprávní jednání týká, a že tedy dceřiné společnosti měly hospodářskou výhodu z protiprávního jednání, nebo zda se vyžaduje přímější účast na protiprávním jednání.
- 20 Na druhé straně nemá soud za to, že myšlenka kontroly, kterou Soudní dvůr uvedl v případě skupin společností, představuje jediný možný základ, který odůvodňuje uplatnění doktríny týkající se hospodářské jednoty, jak dokazuje samotná doktrína Soudního dvora v jiné skupině případů, jejímž příkladem je rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2019. Jde o případ převodu podniku v rámci reorganizace podniku. Pro Soudní dvůr je pro účely rozšíření občanskoprávní odpovědnosti důležitější přezkoumat jednotu podniku z přísně ekonomického hlediska, než z právního hlediska. V této souvislosti sám Soudní dvůr odkazuje na rozsudky ze dne 11. prosince 2007, ETI a další, C-280/06, EU:C:2007:775, bod 42; ze dne 5. prosince 2013, SNIA v. Komise, C-448/11 P, nezveřejněný, EU:C:2013:801, bod 22, a ze dne 18. prosince 2014, Komise v. Parker Hannifin Manufacturing a Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, bod 40.
- 21 Z této druhé skupiny případů je zjevné, že základ pro doktrínu hospodářské jednoty není jediný, ani nespočívá výhradně v myšlence kontroly, ale je širší a zakládá se na myšlence vnímání odpovědnosti nikoli z přísně právního hlediska, ale spíše z hospodářského hlediska, podle kterého by existovala odpovědnost tam, kde došlo k využití účinků protiprávního jednání. Tuto myšlenku lze vyvodit ze stanoviska generálního advokáta ve věci, ve které byl vydán rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2019, kde se uvádí, že cílem tohoto rozšíření je odradit podniky od účasti na protisoutěžním jednání, takže odpovědnost by měla dopadat na majetek, nikoli na určitou právnickou osobu.
- 22 Právní personifikace však plní důležitou úlohu jistoty a dobrého právního řádu, a situace, kdy se od ní upouští, mají výjimečnou povahu, jak plyne z toho, že v judikatuře se uplatnila technika zdvihnutí obchodně-společenské opony (doktrína, která navzdory tomu, že se velmi liší od doktríny v projednávané věci,

vykazuje určité podobnosti). V této věci lze pochybovat o tom, zda je tato výjimka dostatečně odůvodněna zvláštnostmi vlastními dotčené oblasti, nebo zda vyžaduje doplnění, jako například nemožnost či nadměrnou obtížnost vyvození odpovědnosti vůči entitám, které byly v předcházejícím správním řízení považovány za odpovědné za protiprávní jednání. Předkládající soud má za to, že ze dvou skupin případů, kdy Soudní dvůr uplatnil doktrínu hospodářské jednoty, se tato myšlenka implicitně nachází v jedné z nich (případy převodu podniku), ale nikoli v případě skupin společností, ve kterých rozšíření odpovědnosti na mateřskou společnost nebylo podmíněné nemožností vyvodit odpovědnost vůči majetku dceřiných společností.

- 23 V případě, kdy by bylo třeba dodatečné odůvodnění, předkládající soud se táže, zda by byly dostačujícím odůvodněním obtíže související s předvoláním mateřských společností v jiných zemích, než jsou země, kde je vedeno řízení, což s sebou nese značné zdržení a náklady. V každém případě je jisté, že společnosti běžně odmítají být předvolány do země, kde je vedeno řízení, prostřednictvím jejich dceřiných společností či dokonce právních zástupců, kteří je zastupují v jiných podobných řízeních.
- 24 V řízeních, kdy nejde o vysoké částky, mohou tyto obtíže představovat závažnou překážku pro vstup poškozených osob do řízení, neboť by mohly být nuceny hradit další náklady a snášet značné průtahy v řízení. Kromě další těžkosti, kterou by znamenal výkon rozhodnutí, kdyby bylo třeba obrátit se na soud jiného členského státu za účelem jeho uskutečnění.